

**Universitas Cassoviensis
a tradícia univerzitného
vzdelávania v Košiciach
pred vznikom UPJŠ**

**Universitas Cassoviensis
a tradícia univerzitného
vzdelávania v Košiciach
pred vznikom UPJŠ**

© 2021 Mária Fedorčáková

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovat', ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov autorských práv.

Za odbornú a jazykovú stránku publikácie zodpovedá autorka. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

Publikácia vznikla v rámci riešenia projektu VVGS-2020-1661 Dejiny UPJŠ a Historický digitálny archív (HiDA) II.

ISBN 978-80-574-0016-5

Vážený čitateľ,

v rukách držíte publikáciu, ktorej cieľom je pripomenúť tradíciu vysokoškolského vzdelávania v Košiciach a zároveň deklarovať, že Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach má ambíciu nadviazať na hodnoty a tradície etablované v našom meste a regióne už v polovici 17. storočia historickou Košickou univerzitou (Universitas Cassoviensis), neskôr po jej transformácii Košickou kráľovskou akadémiou či Cisársko-kráľovskou právnickou akadémiou, a úspešne ich rozvíjať. Motto „*múdrost minulosti – poznatky prítomnosti – vzdelanie budúcnosti*“ uvádzané na všetkých oficiálnych prezentáciách univerzity je zhmotnením týchto našich snáh. Univerzita sa v posledných rokoch intenzívne zamerala na štúdium histórie vysokoškolského vzdelávania v našom meste v období od roku 1657 až do roku 1921. Prostredníctvom kolegov z Katedry histórie našej Filozofickej fakulty úzko spolupracujeme so Štátnym archívom v Košiciach, Archívom mesta Košice a celým radom ďalších domácich i zahraničných inštitúcií, aby sme získali prístup k naozaj unikátnym dokumentom, ktoré odhaľujú tajomstvá života vtedajšej academickej obce, je vzťah k mestu a mnoho

ďalších neznámych aspektov minulosti. Táto účelová publikácia oživuje niektoré dôležité fragmenty histórie vďaka finančnej podpore nášho vnútorného grantového systému. Čaro historických dokumentov nás presvedča o tom, že múdrost minulosti vie byť inšpiratívna aj pre súčasnosť. Dáva nám priestor na zamyslenie sa nad oprávnenou „večnosťou“ univerzít, nad skutočnými akademickými hodnotami, akými sú sloboda bádania, akademická autonómia a samospráva. Sú to hodnoty, o ktoré bolo potrebné po stáročia bojovať, a aj v súčasnosti je potrebné ich zveľaďovať.

Želám Vám príjemné a inšpiratívne čítanie.

Pavol Sovák

Mestské prostredie

Košíc a jeho kontakty so stredovekou a ranonovovekou univerzitnou kultúrou

„...pricestoval som do Vratislavy bezpečne a bez zranenia vďaka pomoci božskej milosti a budem tu študovať čo najlepšie v prospech môjho chabého talentu. Majster Wingler ma odporúča hlavným učiteľom školy sv. Alžbety, ktorí slúbili, že budú vytrvalo pracovať na mojom zlepšení a učiť ma...“

Líst Bartolomeja Bartha, košického študenta, mestskej rade Košíc z mesta Vratislav z roku 1575

Košice patrili v stredoveku k najvýznamnejším mestám Uhorského kráľovstva. Hospodársky rozvoj a urbanizáciu sprevádzal spoločenský rozvoj mestskej society, v ktorej sa pod patronátom mesta a cirkevných štruktúr rozvíjala vzdelanosť a intelektuálny život. Ich hlavnými reprezentantmi boli konventy dominikánov a františkánov. Najmä dominikánsky konvent, v ktorom sa nachádzala knižnica a skriptorium, predstavoval významné centrum stredovekej vzdelanosti.

Za univerzitným vzdelaním museli študenti z Košíc cestovať na európske univerzity (akademická peregrinácia).

Od polovice 14. storočia poskytovali univerzitné vzdelanie novozaložené univerzity v Prahe (1348), Krakove (1364) a vo Viedni (1365). V Uhorskom kráľovstve panovníci založili univerzitu v Pätkostolí (1367), Budíne (1395) a v Bratislave (1465), avšak žiadna z nich nepretrvala dlhšie časové obdobie a nestala sa etablovanou vzdelávacou inštitúciou.

V období neskorého stredoveku sa hlavným centrom univerzitného štúdia košických študentov stala univerzita v Krakove. Medzi jej absolventov patrili humanistickí vzdelanci, ktorí sa uplatnili v mestskej správe Košíc a ostatných kráľovských miest ako učelia na mestských školách, notári alebo pisári. Z ostatných európskych univerzít navštevovali košickí študenti univerzity vo Viedni, Prahe, talianske a nemecké univerzity. So stredovekými dejinami Košíc je spätých viacero významných osobností univerzitného a intelektuálneho života. Dominikán Leonard Huntpichler OP, profesor teológie na Viedenskej univerzite, pôsobil v košickom konvente dominikánov v polovici 15. storočia. Z významnej košickej meštianskej rodiny Szatmáryovcov pochádzal ostrihomský arcibiskup Juraj Szatmáry, ktorý študoval na univerzite v Bologni. Na košickej mestskej škole učil na sklonku stredoveku anglický humanista a pedagóg Leonard Cox, ktorý získal univerzitné vzdelanie v Krakove. Jeho súčasníkom bol humanista Valentín Carbo, ktorý po štúdiu na Krakovskej univerzite pôsobil ako mestský pisár v Košiciach.

Nástup reformácie priniesol výrazné spoločenské zmeny, ktoré sa odrazili aj v oblasti univerzitného vzdelávania. Univerzita vo Wittenbergu, ktorá bola ideovým centrom reformačného učenia, sa stala vzorom pre zakladanie ďalších protestantských univerzít, alebo transformáciu starších stredovekých univerzít podľa jej vzoru. Konfesionálna príslušnosť pôsobila ako dôležitý faktor pri výbere univerzitného vzdelávania a ďalšom profesijnom uplatnení absolventov. Po roku 1530 sa výrazne mení smer cestovania košických študentov za vzdelaním, pričom väčšina študentov smeruje na nemecké univerzity a v počte zapísaných študentov vedie Wittenberská univerzita. Prevala študentov študujúcich na protestantských univerzitách súvisela s väčšinovým prijatím protestantizmu v Košiciach. Okrem nemeckých univerzít je prítomnosť košických študentov doložená aj na nizozemských a anglických univerzitách. Keďže do polovice 17. storočia Košice neboli sídlom akademickej inštitúcie, kontakt mestského prostredia s univerzitnou tradíciou a kultúrou zabezpečovali najmä univerzitne vzdelaní jednotlivci, ktorí v meste pôsobili a študenti migrujúci za vzdelaním.

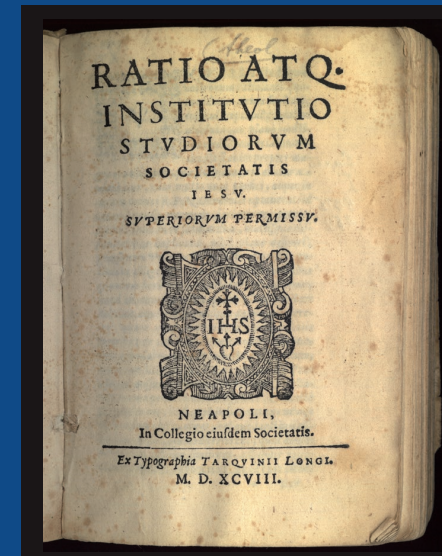
Jezuitské školstvo

„Predovšetkým nech sa naši študenti snažia zachovávať čistotu duše a správny úmysel v štúdiách, nehladiac na nič iné, než Božiu slávu a prospech duší; a vo svojich modlitbách nech často prosia o milosť, aby robili pokroky vo vede, aby potom boli schopní, tak ako to od nich očakáva Továrištvo, ísť do Pánovej vinice a vzdelávať ju príkladom a učením.“

Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu (1599)

Ideologické a politické bojisko reformácie a protireformácie ovplyvnilo charakter a organizáciu novovekých univerzít. Tak protestantské, ako aj katolícke univerzity sa sústredili na upevňovanie vlastnej vierouky a výchovu a vzdelávanie v službách konfesie. Mimoriadne efektívnym bol na poli vzdelávania v službách katolíckej cirkvi rád jezuitov, pre ktorý predstavovala školská výučba a vzdelávanie jeden z hlavných pilierov ich misie. Jezuitské školstvo bolo prepracovaným systémom výučby od nižšieho školstva, cez gymnáziá, internátne školy, školy pre šľachticov (konvikty) až po univerzity. Idea jezuitskej univerzity sa vyvíjala od pôvodnej predstavy zakladateľ rádu Ignáca z Loyoly, ako univerzity určenej výlučne na výchovu a vzdelávanie jezuitov a podriadenej rádu, až po rôzne modely univerzít fungujúcich viac alebo menej pod správou rádu, alebo zamestnávajúcich jezuitov ako učiteľov.

V otázkach kurikula mala jezuitská univerzita vyučovať humanitné vedy, filozofiu, matematiku a teológiu, nie však občianske a kánonické právo a medicínu. V praxi sa však tento model prispôboval politickým a spoločenským okolnostiam v konkrétnej krajine, kde rád pôsobil.

Ratio atque institutio studiorum Societatis Iesu bol predpis, ktorým sa riadila výučba na všetkých typoch jezuitských škôl. Jeho finálna podoba bola prijatá v roku 1599. Obsahoval nariadenia pre provinciálov, rektorov kolégii, prefektov a profesorov vyučujúcich jednotlivé disciplíny. Určoval študijné kurikulum, učebné metódy, plány, rozvrhy hodín a celkovú organizáciu štúdia na jednotlivých typoch jezuitských škôl.

Historická mapa Rakúskej provincie Spoločnosti Ježišovej z rokov 1762 – 1773. V územnosprávnom členení rádu predstavovala provincia vyšší správny celok, do ktorého patrili misie, rezidencie a kolégia. Na jej čele stál provinciál, menovaný generálom rádu. Rakúska provincia Spoločnosti Ježišovej vznikla v roku 1563 a zahŕňala kolégia a rezidencie na území dnešného Rakúska, Slovenska, Maďarska, Slovinska, Chorvátska a Rumunska. Jej provinciál sídlil vo Viedni.

Peter Pázmaň a univerzitné vzdelávanie v Uhorsku

„Často sme v duchu úzkostlivo zvažovali, ako by sme mohli v Uhorskom kráľovstve jednak rozšíriť katolícke náboženstvo, jednak zabezpečiť dôstojnosť vznešenému uhorskému národu, a tu sa nám okrem iných pomocných prostriedkov ako prvoradý krok núkalo založenie nejakej univerzity, lebo v nej by sa zjemňovali mysle tohto bojovného národa a zároveň by schopní ľudia získali vzdelanie potrebné na vedenie cirkví, ako aj na verejnú správu...“

Zakladacia listina Trnavskej univerzity, 12. máj 1635

Idea založenia univerzity v Košiciach sa objavuje v plánoch Petra Pázmaňa, ktorý stál od roku 1616 na čele katolíckej cirkvi v Uhorsku ako ostrihomský arcibiskup. Pázmaň považoval za najdôležitejšie riešenie neutešenej situácie uhorského katolicizmu systematické budovanie katolíckeho školstva s veľkým dôrazom na výchovu kňazov. Pázmaňov plán na založenie univerzity v Košiciach obsahoval aj konkrétne návrhy na finančné zabezpečenie univerzity prostredníctvom darovania majetkov bývalého premonštrátskeho opátstva v Myšli. Realizáciu tejto idey zveril Peter Pázmaň svojim nasledovníkom, ako to výslovne spomína zakladacia listina Košickej univerzity. Na sklonku svojho pôsobenia, v roku 1635 sa arcibiskupovi Pázmaňovi podarilo založiť univerzitu v Trnave. Jej zakladacia listina vyjadruje ciele univerzity, správu univerzity podriaďuje jezuitskému rádu, ustanovuje štruktúru univerzity (neúplná jezuitská univerzita s filozofickou a teologickou fakultou), uvádza právo udeľovať univerzitné tituly a najmä ustanovuje finančnú základinu, nevyhnutnú pre fungovanie tejto inštitúcie. Počas ďalšieho vývoja sa Trnavská univerzita stala jedinou univerzitou na území Slovenska v novoveku, v rámci ktorej pôsobili všetky štyri fakulty (filozofická, teologická, právnická a lekárska). Po zrušení jezuitského rádu a školskej reforme Márie Terézie bola univerzita v roku 1777 prenesená do Budína. Kráľovská akadémia (1777 – 1784), ktorá bola zriadená na jej mieste a v mnohých aspektoch bola jej nástupníckou inštitúciou, sa z dôvodu jozefínskych reforiem musela presťahovať do

Bratislavy. Trnava tak v dôsledku politických rozhodnutí stratila inštitúciu poskytujúcu vyššie vzdelanie a trvalo viac než 200 rokov, kým na tradíciu jezuitskej univerzity nadviazala súčasná Trnavská univerzita. K odkazu historickej Trnavskej univerzity a jej zakladateľa sa v súčasnosti hlásia významné maďarské univerzity – Univerzita Loránda Eötvösa v Budapešti a Katolícka univerzita Petra Pázmaňa.

Peter Pázmaň (Pázmány), kardinál, ostrihomský arcibiskup, zakladateľ Trnavskej univerzity (1570 – 1636). Patrí k najvýznamnejším osobnostiam ranonovovekých uhorských dejín. Pochádzal zo šľachtickej kalvínskej rodiny v Biharskej stolici. Študoval na jezuitskom gymnáziu v Kluži, kde konvertoval na katolicizmus a vstúpil do Spoločnosti Ježišovej. Univerzitné štúdium absolvoval vo Viedni a v Ríme, kde bol vysvätený za kňaza. Ako profesor filozofie pôsobil na univerzite v Štajerskom Hradci. Získal hodnosť ostrihomského arcibiskupa (1616) a kardinála (1629). Bol zakladateľom vzdelávacích inštitúcií – v Trnave založil burzu sv. Vojtecha pre chudobných študentov, šľachtický konvikt a kňazský seminár. V Bratislave založil jezuitské gymnázium a vo Viedni kňazský seminár Pázmaneum. Vrcholom jeho aktivít na poli vzdelávania a výchovy bolo založenie Trnavskej univerzity v roku 1635. Peter Pázmaň bol architektom obnovy katolicizmu v Uhorsku, literátom, kazateľom, autorom polemických spisov a prekladateľom cirkevných a liturgických diel do maďarčiny.

Jágerský biskup Benedikt Kišdy a založenie Košickej univerzity

„Ako teda nielen našim neúnavným úsilím, verejným a súkromným, usilujeme sa privádzať každý ľudský život a pohlavie z temnôt nerestí a heréz ku skutočnému svetlu cností a viery, ale okrem toho, so súhlasom a úžitkom všetkých národov, oddávame sa mládeži, ktorú treba vzdelávať, z ktorej právom čerpajú biskupstvá a kráľovstvá mravných, múdrych a vzdelaných občanov, správcov biskupstiev a cirkví.“

Zakladacia listina Košickej univerzity, 26. február 1657

Benedikt Kišdy (Kisdy) sa narodil v mestečku Sečany v Novohradskej stolici v roku 1598 alebo 1599. Študoval na jezuitskom gymnáziu v Trnave a univerzitné štúdium teológie absolvoval vo Viedni a v Ríme. V roku 1622 bol vysvätený za kňaza a pôsobil ako kaplán ostrihomského arcibiskupa Petra Pázmaňa. Dosiahol viaceré cirkevné hodnosti vrátane biskupských a titul kráľovského radcu. V roku 1648 sa stal jágerským biskupom a županom Hevešskej a Solnočkej stolice. Zomrel 22. júna 1660 v Jasove a bol pochovaný v Košiciach vo františkánskej kostole. V čase pôsobenia na čele jágerskej diecézy presunul Jágerskú kapitulú do Košíc, zložil finančnú základinu pre kňazský seminár v Košiciach, ktorý od roku 1665 niesol názov Kisdianum, podporil vydanie latinsko – maďarského spevníka *Cantus catholici* a napokon založil Košickú univerzitu a zabezpečil jej potvrdenie panovníkom.

Myšlienka založenia univerzity v Košiciach vychádzala z dobových politických a spoločenských súvislostí. Po pripojení Uhorska k Habsburskej monarchii sa Košice vyvíjali ako sídlo významných orgánov štátnej, finančnej a v niektorých obdobiach aj cirkevnej správy. Územia zabraté osmanskou expanziou a autonómne Sedmohradsko ohraničovali územný celok, nazývaný do 18. storočia Horné Uhorsko. Košice sa stali jeho prirodzeným centrom a sídlom významných štátnych orgánov - Spišskej komory a Hornouhorskeho kapitanátu a na istý čas aj Jágerskej kapituly a biskupa. Dôležitým spoločenským faktorom, podnecujúcim myšlienku založenia univerzity v službách katolíckej cirkvi, bolo masové rozšírenie protestantských konfesií, rozmach protestantského školstva a úpadok katolíckej cirkvi na všetkých úrovniach jej života.

Najstaršia zmienka o založení univerzity v Košiciach súvisí s misiou pápežského vyslanca Antonia Possevina, ktorý sa v roku 1583 počas svojich ciest dostal aj do Košíc. Z pohľadu pápežského legáta sa v tom čase protestantské Košice nachádzali na periférii Habsburského impéria, vystavené vplyvu Sedmohradského kniežatstva a katolícka cirkev tu bola v úpadku. Possevino si uvedomoval ich dôležitosť pre konsolidáciu habsburskej moci v tomto regióne, preto okrem politických riešení navrhoval založenie seminára a univerzity v Košiciach. Podľa Possevinovho plánu, predloženého pápežovi, mala byť univerzita spravovaná jezuitmi. V danom období,

ani v nasledujúcich desaťročiach sa túto myšlienku nepodarilo prakticky realizovať, pretože politickú situáciu v Košiciach v prvej tretine 17. storočia výrazne ovplyvnili protihabsburské povstania, ktoré znemožnili trvalejšie usadenie jezuitov v meste a založenie jezuitského kolégia.

Medzi nasledovníkov univerzitnej tradície, ktorým Peter Pázmaň symbolicky zveril úlohu založiť univerzitu vo východnej časti krajiny, patrili Benedikt Kišdy, jezuitmi vychovaný kňaz, Pázmaňov kaplán, ktorý študoval na *Collegium Germanico - Hungaricum* v Ríme a patrili k mladej generácii uhorských katolíckych kňazov. V roku 1648 sa postavil na čelo jágerskej diecézy. Pre Kišdyho bol Peter Pázmaň celoživotným vzorom a stotožňoval sa s jeho ponímaním vzdelávania kňazov a laikov ako účinného nástroja rekatolizácie. Ako jágerský biskup naplňal tieto ciele zložením finančnej čiastky na založenie kňazského seminára (1649), podporou vydania latinsko – maďarského katolíckeho spevníka *Cantus catholici* (1651) a napokon založením univerzity v Košiciach (1657).

Založenie univerzity bolo mimoriadne náročným projektom, ktorý si okrem dostatočného množstva finančných prostriedkov vyžadoval aj priaznivé politické a spoločenské okolnosti. V prípade Košíc k nim dochádza na konci 40. a v priebehu 50. rokov 17. storočia. V roku 1649 sa jezuiti vrátili do Košíc po predchádzajúcom nestabilnom období a založili kolégium, ktoré potvrdil

panovník v roku 1654. Pri kolégiu začalo svoju činnosť šesťtriedne gymnázium. Dôležitým krokom k naplneniu cieľov, ktoré si Benedikt Kišdy stanovil ako jágerský biskup, bolo založenie kňazského seminára na vzdelávanie a výchovu kňazov v diecéze. V pozadí tejto činnosti stála aj otázka založenia univerzity, o čom svedčí listina cisára Ferdinanda III. Habsburského z roku 1654, v ktorej spomína úmysel založiť univerzitu v Košiciach.

Zakladacia listina univerzity

Zakladacia listina univerzity bola vydaná v Jasove 26. februára 1657. Dôvody jej založenia spája Benedikt Kišdy so svojim biskupským úradom a starostlivosťou o zverenú cirkev. Novozaloženú univerzitu zamýšľala zveriť do rúk jezuitského rádu, k čomu získal súhlas ich generálneho predstaveného. Dôležitou súčasťou procesu zakladania univerzity je čiastka 40 000 toliarov (60 000 zlatých), ktoré Kišdy odovzdal predstavenému košického jezuitského kolégia z vlastných prostriedkov s tým, aby sa z úžitkov tejto základiny prispôsobila budova kolégia pre potreby študentov, ktorí v nej budú bývať, s knižnicou a vybavením. Ohľadom kurikula sa zakladacia listina zmieňuje o pokračovaní výučby logiky, ktorá už prebiehala

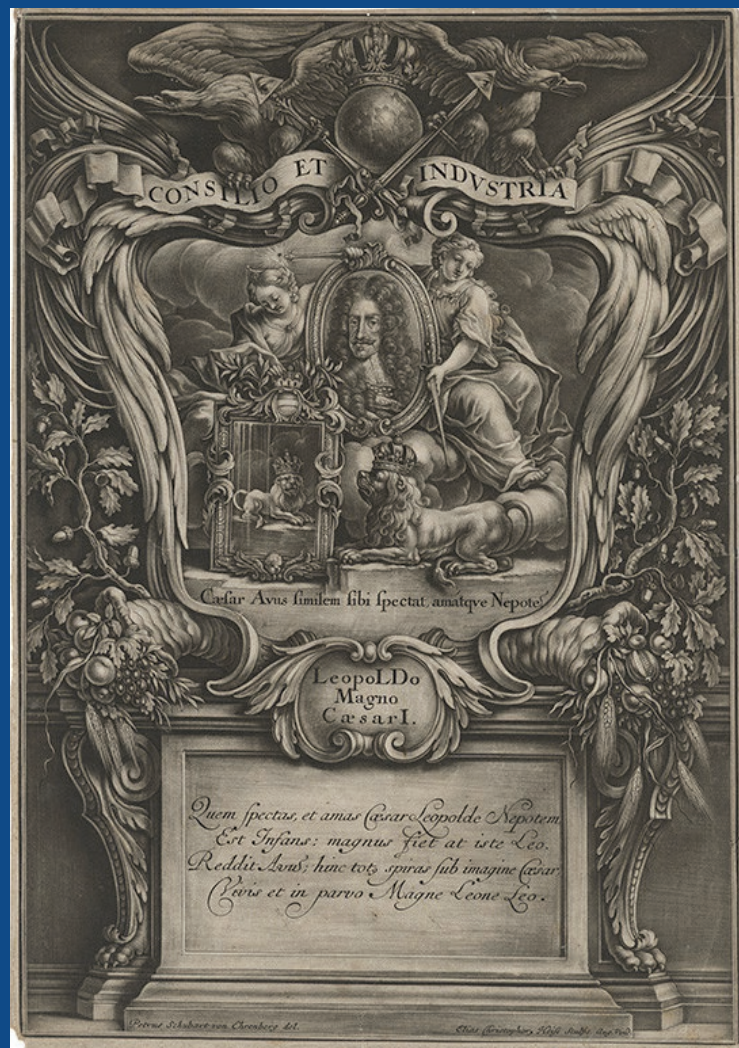
Ďalšou dôležitou podmienkou založenia univerzity boli priestory pre jej pôsobenie. Keďže univerzita bola zverená jezuitom, jej priestory sa mali nachádzať v jezuitskom kolégiu, ktoré sídlilo v kráľovskom dome.

na gymnáziu. Na univerzite sa v rámci trojročného filozofického kurzu mala vyučovať etika a matematika, ďalej mali byť zabezpečení dvaja profesori scholastickej teológie a po jednom profesorovi Svätého písma, kazuistiky, kontroverzie a biblických jazykov. Univerzita mala mať právo promócie všetkých univerzitných titulov. Kišdy vo svojej listine pamätal aj na možnosť, že kvôli vojnovým nepokojom by sa jezuitské kolégium muselo z mesta opäť vysťahovať a určil podmienky, ako nakladať so zverenou základinou. V listine vyjadril vôľu, aby univerzita ostala v diecéze a v meste Košice.

Premonštrátsky kostol Najsvätejšej Trojice a rehoľný dom, historické sídlo Košickej univerzity, na fotografii z rokov 1905 - 1908.

Zakladacia listina univerzity vyjadruje okrem okolností jej vzniku aj princípy a ciele zakladanej inštitúcie. Tie sa týkali najmä potrieb katolíckej cirkvi. Univerzita mala pomáhať diecéze vo formovaní schopných služobníkov pre jej potreby a duchovných pastierov pre opustené farnosti. Nerezignovala však ani na výchovu laikov, ktorí sa mali prostredníctvom vzdelania stať „múdrymi a vzdelanými občanmi kráľovstva“.

Alegorický portrét cisára Leopolda I. Leopold I. Habsburský (1640 – 1705), uhorský a český kráľ a rímsky cisár v rokoch 1658 – 1705. Leopold I. vydal niekoľko zlatých búl, ktorými potvrdil univerzitné výsady jezuitských akadémií v Habsburskej ríši. Okrem Košickej univerzity to bolo potvrdenie výsad pre univerzitu v Záhrebe v roku 1669 a v roku 1702 pre univerzitu v meste Vratislav.

Potvrdenie založenia univerzity v Košiciach Zlatou bulou Leopolda I.

Významný krok k uznaniu a etablovaniu univerzity ako vzdelávacej inštitúcie predstavovalo jej potvrdenie panovníkom alebo pápežom. Akokoľvek dôležité a významné bolo zloženie finančnej základiny a založenie Košickej univerzity jágerským biskupom, v politicky nestabilnom období a v meste, ktoré nebolo priaznivo naklonené katolíkom, bol úspech tohto projektu otáznym. K potvrdeniu tohto aktu panovníkom došlo s dvaapoločným oneskorením, vďaka neustávajúcemu diplomatickému úsiliu zakladateľa, ktorý sa vydania Zlatej buly v auguste 1660 nedožil.

Zlatá bula Leopolda I. obsahuje tieto dôležité ustanovenia:

1. potvrdenie založenia univerzity kráľovskou a cisárskou mocou a autoritou
2. prijatie univerzity a kolégia pod osobitnú otcovskú ochranu panovníka a jeho dedičov
3. priznanie práv a výsad profesorom a študentom podľa akademických zvyklostí
4. právo udeľovať univerzitné tituly

5. inkorporovanie univerzity do spoločenstva jezuitských univerzít, menovite Viedenskej a Štajerskohradeckej univerzity
6. oslobodenie od platenia všetkých daní a poplatkov, podľa vzoru akadémie v Kluži, s výnimkou tých, na ktorých sa uznesie snem
7. vyňatie univerzity zo súdnych právomocí mestských orgánov a právo na súdenie panovníkom, resp. ním menovaným sudcom, ustanoveným na návrh rektora
8. právo na fiškála, ktorý bude brániť záujmy kolégia pri súdnych sporoch so šľachticmi
9. potvrdenie tých privilégií, ktorými disponujú ostatné univerzity v Habsburskej monarchii (menovite univerzity v Kolíne, Viedni, Mohuči, Ingolstadte, Prahe, Olomouci, Štajerskom Hradci, Trnave)
10. schválenie správnej štruktúry univerzity – rektor, kancelár, dekáni fakúlt, ktorí spolu s doktormi a profesormi majú právo udeľovať univerzitné tituly a promovat doktorov, licenciátov, magistrov a bakalárov
11. potvrdenie práva na akademické dišputy, prejavy, skúšanie, zasadnutia akademickej obce a práva na nosenie akademických odevov a používanie univerzitných insígnií (žezlo, pečať)
12. vysvedčenia o absolvovaní štúdia a udelení akademickej hodnosti majú byť akceptované všetkými kolégiami a akadémiami a uznávané aj cirkevnými inštitúciami v prípade kanonikátov a iných benefícií

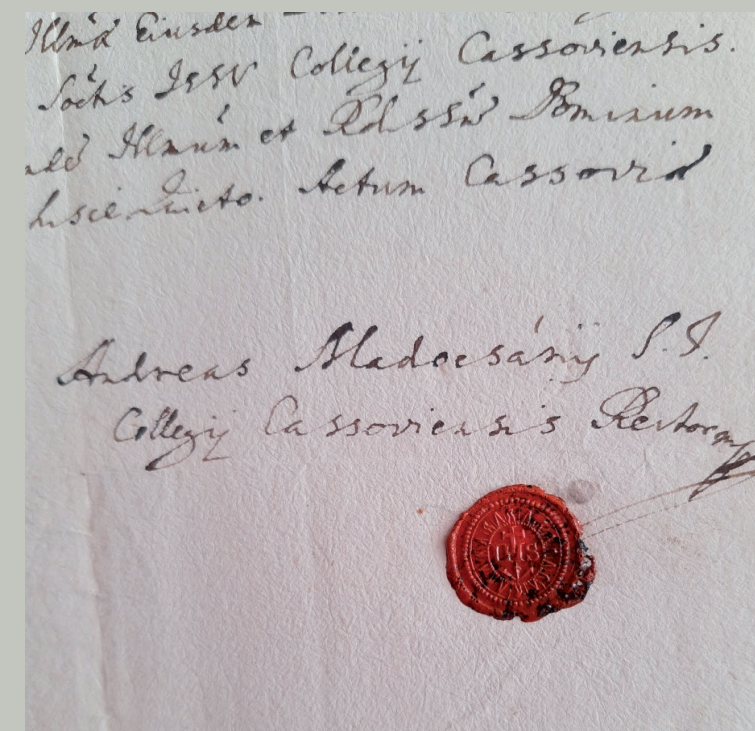

Správa a štruktúra univerzity

Košická univerzita bola založená ako univerzita s dvoma fakultami – filozofickou a teologickou, pričom existujúce gymnázium sa považovalo za prípravný stupeň štúdia na univerzite a bolo nazývané aj „fakulta jazykov“. V textoch zakladajúcej listiny a potvrdzujúcej buly sa používajú termíny ako *academia*, *studium universale*, *studium generale* alebo *universitas*. Táto terminológia spolu so skutočnosťou, že univerzitu tvorili iba dve fakulty, viedla v rozličných historických prácach k označovaniu Košickej univerzity ako akadémie. Tu treba poznamenať, že jezuiti vo všeobecnosti nemali záujem na zriaďovaní a spravovaní

právnických a lekárskech fakúlt, čo vychádzalo z rádových predpisov, aj keď v rámci jezuitských univerzít v Európe sa vyskytovali výnimky. V prípade Košickej univerzity existujú pramene, ktoré potvrdzujú zloženie finančnej základiny určenej na zabezpečenie výučby kánonického práva, avšak ďalšie okolnosti realizovania týchto zámerov treba ešte preskúmať. Z pohľadu terminológie je pre novoveké univerzity charakteristické používanie rôznorodej škály termínov, od stredovekého *studium generale* po termín *academia*, ktorý v tomto období okrem univerzity označoval aj vzdelávacie inštitúcie a učené spoločnosti. Vychádzajúc z ustanovení zakladacej listiny a poznatkov o univerzitnom vzdelávaní v novoveku môžeme konštatovať, že Košická univerzita spĺňala atribúty novovekej univerzity – bola potvrdená panovníkom, mala akademickú samosprávu, súdnu autonómiu, právomoc udeľovať univerzitné tituly a používať akademické symboly a insígnie.

Tým, že sa univerzita dostala do správy jezuitov, fungovala v rámci košického jezuitského kolégia, ktoré sídlilo v priestoroch dnešného premonštrátskeho kláštora na Hlavnej ulici. Súčasťou kolégia boli ďalšie pedagogické inštitúcie a zariadenia, ktoré boli s univerzitou organicky prepojené. Išlo o gymnázium ako predstupeň univerzitného vzdelávania, kňazský seminár, šľachtický konvikt, knižnicu, tlačiareň a lekáreň. Na čele jezuitského kolégia, pod ktoré patrili jednotlivé zariadenia spolu s hospodárskymi jednotkami, stál rektor kolégia. Ten istý rektor stál na čele univerzity ako *rector academicus*, *rector collegii academici*, alebo *rector magnificus*. Na čele fakúlt (a gymnázia) stáli dekáni (*decanus theologiae*, *decanus philosophiae*, *decanus linguarum*). Medzi ďalších akademických hodnostárov, podriadených rektorovi, patrili vicerektor a kancelár.

Pečať košického jezuitského kolégia a podpis rektora Andreja Madočániho (Madocsány), SJ na písomnosti z roku 1707. V pečati je umiestnený typický symbol jezuitov – písmená IHS (*Iesus Hominum Salvator*). Z priečneho brvna písmena H vyrastá kríž a pod ním sú umiestnené tri klince spojené hrotmi. Pečatný symbol v plamennom ovále oddeľuje od zvyšného pečatného pola perlovec.

Organizácia štúdia

V roku 1658 bola na univerzite otvorená výučba vo filozofickom a teologickom kurze. Filozofický kurz bol trojročný a predstavoval predstupeň výučby teológie, ktorá sa vyučovala štyri roky. Na štúdium na filozofickej fakulte prichádzal absolvent gymnázia, ktorý po šiestich rokoch ovládal gramatiku a syntax latinčiny a gréčtiny, mal základy rétoriky, poetiky a humanitných vied. Na filozofickej fakulte sa trojročný kurz delil na prvý ročník logikov, druhý ročník fyzikov a tretí ročník metafyzikov. V rámci filozofického kurzu sa vyučovala filozofia, prírodné vedy a metafyzika. Štvorročný teologický

kurz bol orientovaný na scholastickú teológiu a v rámci neho sa vyučovali predmety ako dogmatika, kazuistika, kontroverzia, exegéza a štúdium hebrejčiny.

Učiteľmi na univerzite boli riadni členovia rehole jezuitov, ktorí splnili stanovené podmienky na získanie profesorského miesta. Ich pôsobenie charakterizovala mobilita v rámci viacerých jezuitských univerzít. Z pohľadu učiteľskej mobility mala Košická univerzita najužšie kontakty s Trnavskou univerzitou. Medzi významné osobnosti jezuitskej vedy, pôsobiace na Košickej univerzite, patrili matematik a fyzik Michal Lipšic a historici Samuel Timon, Karol Wagner a Štefan Kaprinai. Z radov absolventov univerzitného štúdia v Košiciach pochádzali neskorší biskupi, misionár pôsobiaci v jezuitskej misii v Indii, významní historici a prírodovedci, menovite František Klobušický, František Karol Palma, Jozef Hauseger, Ján Korneli, Štefan Kaprinai, Štefan Katona, Andrej Jaslinský a František Weiss.

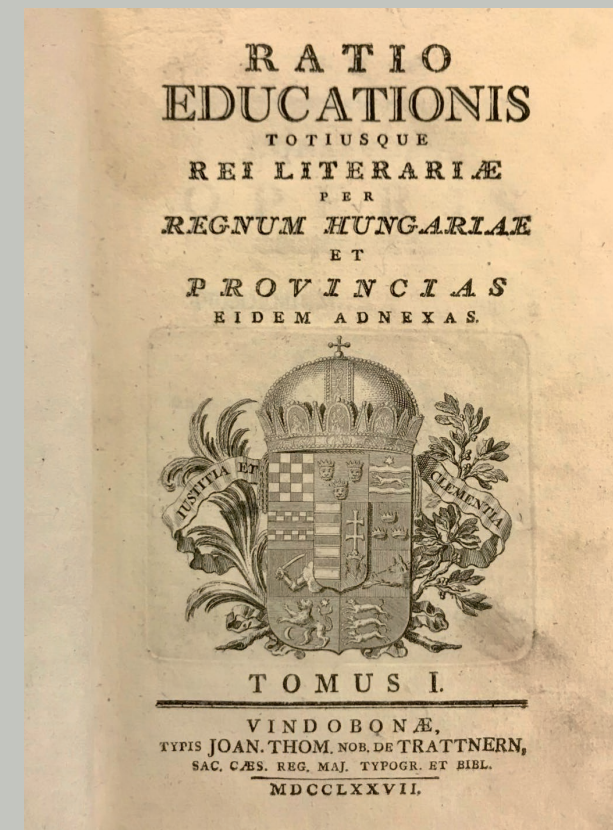
Zrušenie jezuitského rádu breve *Dominus ac redemptor* pápeža Klementa XIV. z 21. júla 1773 ukončilo éru jezuitských univerzít. Ich ďalším osudom bola transformácia alebo zánik. Košickým jezuitom bola právomoc nad univerzitou odobratá 29. októbra 1773. Správu nad univerzitou prevzalo jágerské biskupstvo a do roku 1777 pôsobila univerzita ako *Alma ac Episcopalis Universitas Cassoviensis*.

Školská reforma Márie Terézie a vznik Kráľovskej akadémie v Košiciach

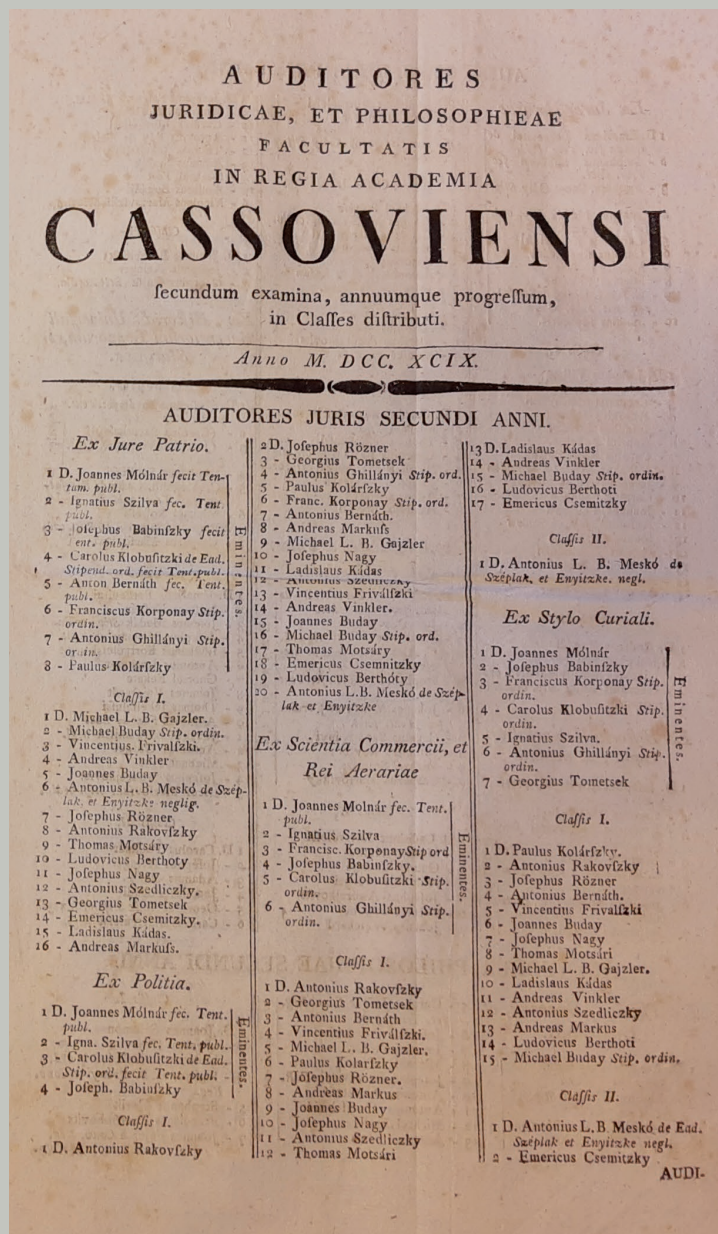
§ 25 O potrebe a sídle kráľovských akadémii

„Už v úvode sme povedali, že z hľadiska prospechu pre štát je mimoriadne dôležité, aby takéto akadémie boli umiestnené v rozličných provinciách kráľovstva: po prvé preto, aby mládenci, ktorí túžia vzdelávať sa vo vedách na univerzite, sa práve tu pripravovali a získali prvé základy svojho vzdelania. Ďalej preto, aby aj tí, ktorým sa z rozličných príčin bráni v prístupe na univerzitu, mohli si osvojiť tie poznatky, ktoré im v budúcnosti budú na úžitok.“

Ratio educationis, 1777

Ratio educationis totiusque rei literariae per regnum Hungariae et provincias eidem adnexas schválila panovníčka Mária Terézia 2. augusta 1777 ako osobitnú štátnu normu pre Uhorsko. Dokument je vyjadrením reformy školského vzdelávania a výchovy v Uhorsku. Jeho ustanovenia sa týkajú školskej správy, sústavy škôl, organizácie a obsahu vyučovania. Podľa tohto dokumentu je univerzita „akýmsi trhoviskom všetkých vznešených umení a vied, kde sa budú môcť počúvať prednášky najslávnejších mužov.“

Titulná strana zoznamu poslucháčov Právnickej a Filozofickej fakulty Kráľovskej akadémie v Košiciach v akademickom roku 1799.

V druhej polovici 18. storočia charakterizujú politiku viedenského dvora snahy o reformu školstva a vzdelávania. Ich cieľom bola modernizácia vzdelávania, zavedenie jednotného školského systému, poštátnenie škôl a obmedzenie vplyvu cirkví na vzdelávanie.

Najvýznamnejšia školská reforma panovníčky Márie Terézie, *Ratio educationis* z roku 1777, sa dotkla všetkých univerzít v Uhorsku a zmenila štruktúru a obsah vysokoškolského vzdelávania. V Uhorsku vznikla prenesením Trnavskej univerzity do Budína jediná štátna univerzita a všetky ostatné predchádzajúce akademické inštitúcie (univerzity v Trnave, Košiciach, Rábe, Záhrebe) sa pretransformovali na kráľovské akadémie, ktoré mali poskytovať vyššie vzdelanie absolventom gymnázií a pripravovať ich na štúdium na univerzite, alebo na pôsobenie v štátnych službách. Akadémie boli organizačne podriadené riaditeľom školských obvodov, ktorí dohliadali na ich činnosť a na čele akadémie stál riaditeľ nazývaný *prodirector*, ktorý mohol byť menovaný iba so súhlasom panovníka. Okrem neho sa na správe akadémie podieľali: starší profesor teológie, starší profesor práva, starší profesor filozofie, duchovný exhortátor, starší profesor

humanitných tried, ktorý bol zástupcom riaditeľa gymnázia a tajomník, ktorý bol zároveň profesorom histórie na filozofickej fakulte.

Košická kráľovská akadémia mala dvojročnú filozofickú a dvojročnú právnickú fakultu, ktoré nadväzovali na šesťročné gymnázium. V takejto organizačnej forme fungovala akadémia do školského roka 1849 – 1850, keď sa pod vplyvom politických okolností a školskej reformy z roku 1850 pretransformovala na Cisársko – kráľovskú právnickú akadémiiu. Právnická akadémia vznikla z právnickej fakulty pôvodnej Kráľovskej akadémie a dvojročná filozofická fakulta bola zrušená, resp. pripojená ku gymnáziu ako 7. a 8. ročník štúdia. V školskom systéme druhej polovice 19. storočia predstavovali právnické akadémie nižší stupeň vzdelávania a nedisponovali právom promócie a habilitácie. V roku 1874 bolo v Uhorsku dvanásť právnických akademií a v celospoločenskom meradle prebiehala diskusia o ich opodstatnenosti a význame. Na snahy uhorskej vlády o rušenie niektorých akademií zareagovalo mesto Košice v roku 1882 memorandum, v ktorom žiadalo zriadenie

univerzity v Košiciach, s právnickou a filozofickou fakultou, pričom vládne ponúkalo aj pozemok a finančné prostriedky na jej zabezpečenie. Úsilie mesta o zriadenie univerzity v Košiciach pokračovalo aj v ďalších rokoch a prejavilo sa výstavbou novej budovy pre Právnickú akadémiiu na Kováčskej ulici v rokoch 1891 – 1894. Niekoľko desaťročí trvajúce úsilie mesta napokon skončilo neúspechom, keď v roku 1912 vznikli dve nové univerzity v Debrecíne a Bratislave. Ustanovenie Právnickej fakulty v Bratislave spôsobilo odchod najvýznamnejších profesorov z Košíc a udalosti prvej svetovej vojny negatívne ovplyvnili rozvoj Právnickej akadémie v Košiciach. Rozpad Rakúsko – Uhorska a vznik Československej republiky priniesol úplne nové podmienky pre rozvoj školstva a novú organizačnú štruktúru vysokého školstva. Pre akademické inštitúcie z uhorských čias nebolo v tomto systéme miesto. Vládnym nariadením č. 276/1921 Zb. z. a. n. bola založená Právnická fakulta Univerzity Komenského a zároveň zrušená Právnická akadémia v Košiciach. Toto rozhodnutie ukončilo 264 rokov trvajúcú etapu kontinuity univerzitného a vysokoškolského vzdelávania v Košiciach.

Interiér knižnice Právnickej akadémie v rokoch 1903 – 1911. Pôvodná a najstaršia knižnica patrila jezuitskému kolégiu a slúžila aj pre potreby univerzity. Jej ťažisko predstavovala filozofická a teologická literatúra. Univerzitná knižnica a jej zvelaďovanie sa výslovne spomína aj v zakladacej listine Benedikta Kišdyho. Pri jezuitskom kolégiu bola zriadená tlačiareň, v ktorej sa tlačili knihy, akademická literatúra a dizertačné práce absolventov univerzity. Po zrušení jezuitského rádu bol na príkaz Kráľovskej miestodržiteľskej rady vyhotovený inventár kníh univerzitnej knižnice, ktorú tvorilo 4700 – 4800 knižných jednotiek. Po roku 1777 sa knižničný fond univerzity stal majetkom Kráľovskej akadémie. V polovici 19. storočia mala knižnica viac než 8000 zväzkov, v roku 1915 viac než 30 000 zväzkov v štrnástich oddeleniach a od začiatku 20. storočia bola sprístupnená verejnosti na prezenčné štúdium.

Budova, ktorú dalo mesto postaviť v rokoch 1891 – 1894 pre potreby Právnickej akadémie. Fotografia z rokov 1938 – 1945. V súčasnosti v nej sídli Právnická fakulta UPJŠ.

Univerzitná tradícia v Košiciach

Hoci sa inštitucionálne formy, obsah vzdelávania a vzťah štátu k akademickým inštitúciám v priebehu storočí menili, v prípade Košickej univerzity a Kráľovskej resp. Právnickej akadémie existuje viacero skutočností, ktoré poukazujú na odovzdávanie univerzitnej tradície v prostredí týchto inštitúcií. V prvom rade ide o kontinuitu miesta, ktorým zostali Košice. Vzťah protestantského mesta k jezuitskej univerzite nebol v počiatkoch pozitívny. V mestskom priestore sa odohral incident umučenia jezuitských pátrov v roku 1619 vojakmi armády protihabsburských rebelov, z čoho neskôr vznikol kult košických mučeníkov. Nie je

náhoda, že veľkorysý dar Žofie Bátorovej na výstavbu jezuitského kostola (1671 – 1681) sa realizoval presne na mieste, kde došlo k usmrteniu jezuitov. Tento kostol slúžil jezuitskej univerzite ako univerzitný kostol, v ktorom sa odohrávali akademické ceremónie a slávnosti. Historik Paul Shore považuje materializovanie kultu jezuitských mučeníkov a vybudovanie Košickej univerzity ako inštitúcie za najvýznamnejšie úspechy jezuitskej misie v Košiciach.

V priebehu 120 rokov pôsobenia jezuitskej univerzity sa postupne menil aj vzťah mesta k tejto inštitúcii. Súviselo to so zmenou konfesiónálnych pomerov v meste a získaním katolíckej väčšiny v magistráte. Proces transformácie univerzity na akadémiu bol mestom prijatý pokojne a bez odporu, magistrát v ňom zohrával dozornú úlohu nad majetkovými záležitosťami univerzity. Obrat k pozitívnemu vnímaniu univerzity a výhod, ktoré mestu prinášala univerzitná kultúra, badať najmä na konci 19. storočia. Ako sme už uviedli, politické a spoločenské okolnosti nehrali v prospech obnovenia univerzity a po zrušení Právnickej akadémie nastalo v Košiciach takmer dve desaťročia trvajúce obdobie bez inštitúcie poskytujúcej vyššie vzdelanie.

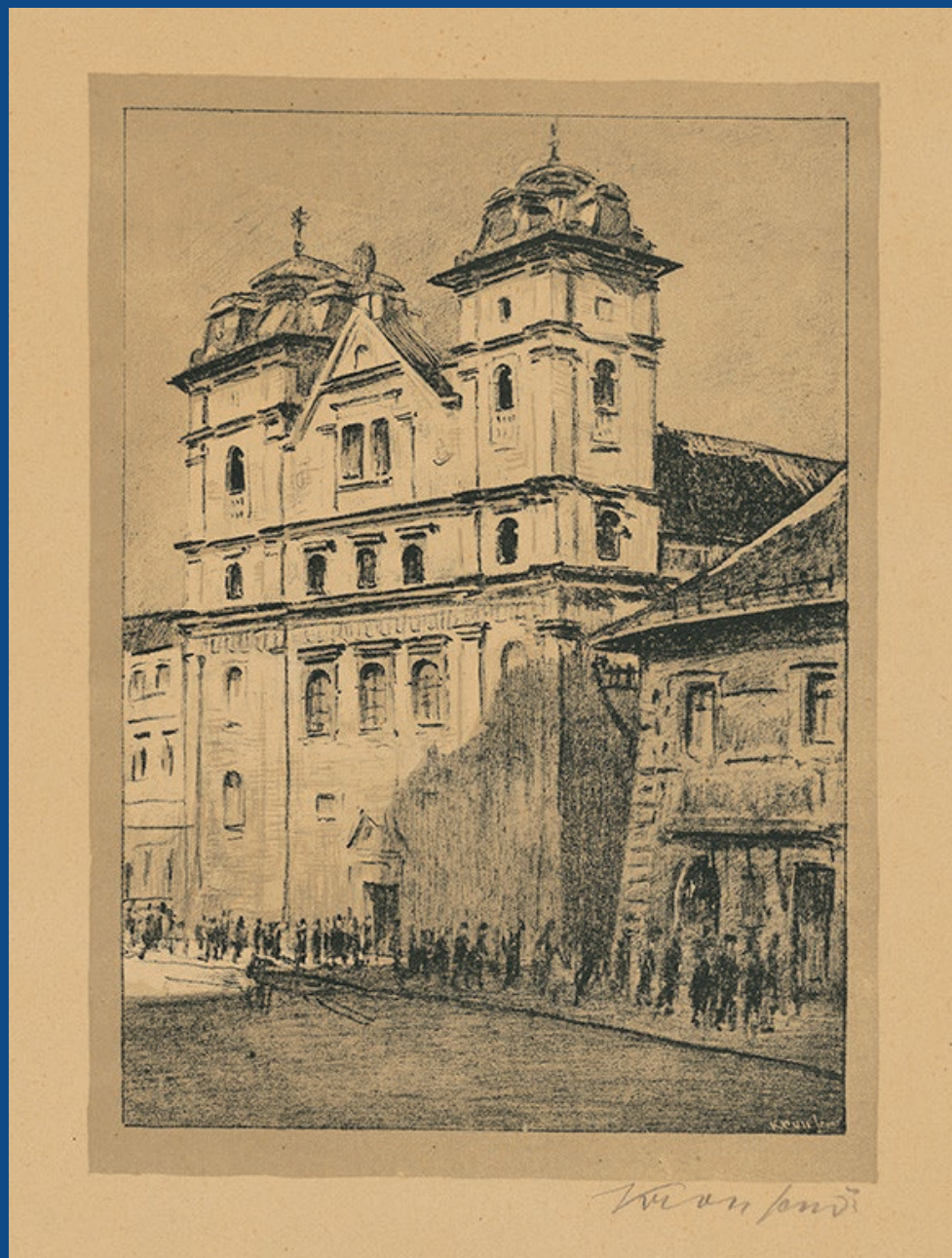
Okrem kontinuity miesta môžeme identifikovať viacero indikátorov prenosu univerzitnej tradície v prostredí nástupníckych inštitúcií. Ide o personálne obsadenie profesorských miest na Kráľovskej akadémii, univerzitnú knižnicu, univerzitné budovy, insígnie a akademické slávnosti a ceremónie.

Otázka kontinuity pôsobenia učiteľov a študentov po transformácii Košickej univerzity na Kráľovskú akadémiu naráža na limity dané migráciou oboch sociálnych skupín. Sonda do univerzitnej matriky však ukazuje, že po zrušení jezuitského rádu časť profesorov ostala na svojich miestach, časť bola nahradená diecéznymi klerikmi, alebo členmi rádu premonštrátov. Aj po transformácii univerzity na akadémiu na nej ostali pôsobiť profesori z jezuitských čias, hoci niektorí sa uchádzali o miesta na novovzniknutej univerzite v Budíne.

Ďalšími nositeľmi univerzitnej tradície sú budovy pôvodne patriace jezuitskému kolégiu, v ktorých sa odohrávala výučba, akademické slávnosti a bežný život študentov a učiteľov. V priebehu storočí sa vlastníci a v niektorých prípadoch aj účel týchto budov menil, ich univerzitnú históriu pripomínajú do dnešných čias pamätné nápisy, umelecké diela a výzdoba interiérov.

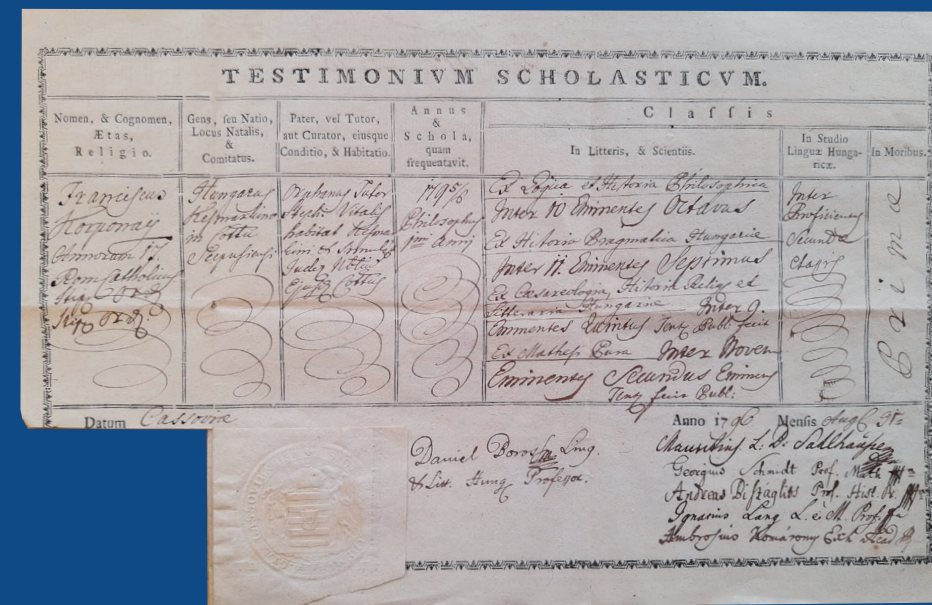

Erb Žofie Bátorovej (Báthory), manželky Juraja II. Rákociho (Rákóczi) na priečelí kostola Najsvätejšej Trojice, ktorý bol pôvodne jezuitským a univerzitným kostolom. Vďaka finančnému daru Žofie Bátorovej ho v rokoch 1671 – 1681 (s konečnými úpravami v roku 1684) postavil architekt Alessandro Canevale. Od roku 1811 patrí s prestávkami rádu premonštrátov.

Bývalý univerzitný kostol na grafike Eugena Króna z roku 1921.

Vysvedčenie študenta Františka Korponayho, absolventa prvého ročníka Filozofickej fakulty Kráľovskej akadémie v akademickom roku 1795 – 1796.

Insígnie Košickej univerzity sú dodnes považované za stratené. Zrejme poslednou zmienkou o ich používaní je účasť akademických funkcionárov Kráľovskej akadémie na slávnosti inaugurácie košického biskupa v roku 1804.

Medzi ďalšie symboly univerzity patrí pečať. V prípade Košickej univerzity preukázal doterajší výskum používanie pečate košického jezuitského kolégia aj na písomnostiach týkajúcich sa univerzity. O kontinuite používaného pečatného symbolu môžeme hovoriť v prostredí Kráľovskej a Právnickej akadémie, ktoré používali pečať obsahovo vychádzajúcu z uhorského štátneho znaku.

Detail pečate Kráľovskej akadémie na vysvedčení z roku 1796. V pečatnom poli je umiestnený erb pozostávajúci zo sedemkrát deleného červeno strieborného štítu, v jeho strede je zlatý štít s iniciálami MT. Z ľavej strany umiestnený anjel drží nad štítom svätoštefanskú korunu, z pravej strany štítu vyrastajú spod koruny prikrývadlá. V kruhopyse sa nachádza nápis:
* SIGILLUM ACADEMIAE REGIAE CASSOVIENSIS.

Typárium Kráľovskej (Právnickej) akadémie v Košiciach s nápisom:
+ SIGILLUM ACADEMIAE REGIAE CASSOVIENSIS.

Typárium pochádza pravdepodobne z 19. storočia, dnešnému Východoslovenskému múzeu ho daroval barón Albert Nyáry z Budapešti v roku 1912. Nedokonalosť stvárnenia jednotlivých figúr a celkové grafické prevedenie vzbudzuje pochybnosť, či typárium slúžilo svojmu účelu. Podľa evidenčnej karty múzea ide o falzum.

Založenie a potvrdenie Košickej univerzity a 120 rokov jej pôsobenia predstavuje významnú etapu v dejinách univerzitného vzdelávania. Košická univerzita bola jednou z dvoch univerzít pôsobiacich na území Slovenska v novoveku. Jej štruktúra, správa, organizácia a obsah výučby zodpovedali jezuitským univerzitám pôsobiacim v Habsburskej monarchii. Zrušenie jezuitského rádu a najmä školská reforma Márie Terézie výrazne zmenili charakter vyššieho vzdelávania v Uhorsku. Kráľovská

akadémia a Právnická akadémia ako nástupnícke inštitúcie nadviazali na univerzitnú tradíciu Košickej univerzity a udržiavali kontinuitu vysokoškolského vzdelávania v Košiciach až do 20. storočia. Novodobé dejiny univerzitného vzdelávania v Košiciach svedčia o tom, že idea univerzity a univerzitná tradícia pretrvali nielen v podobe archívnych prameňov a historických artefaktov, ale aj prostredníctvom univerzitných inštitúcií, ktoré nadväzujú na odkaz Košickej univerzity a jej nástupcov.

ZOZNAM ARCHÍVNYCH DOKUMENTOV, UMELECKÝCH DIEL A FOTOGRAFIÍ

- Obálka Kostol premonštrátov a Levočský dom v rokoch 1900 – 1916, Východoslovenské múzeum v Košiciach, fond Historická a umelecká fotografia, V. 267-8
- Písomnosť a pečať Kráľovskej akadémie z roku 1791, Štátny archív v Košiciach, fond Kráľovská právnická akadémia 1783 – 1913
- Hufnagelova veduta mesta Košice z roku 1617, resp. 1596 – 1600, Východoslovenské múzeum v Košiciach, fond Grafiky
- Str. 7 Ratio atque institutio studiorum Societatis Iesu, www.wikipedia.org
- Historická mapa Rakúskej provincie SJ z rokov 1762 – 1773, www.webumenia.sk
- Str. 9 Portrét Petra Pázmaňa z rokov 1700 – 1720, www.webumenia.sk
- Str. 10 Portrét Benedikta Kišdyho, www.wikipedia.org
- Str. 13 Kostol premonštrátov a rehoľný dom v rokoch 1905 – 1908, Východoslovenské múzeum v Košiciach, fond Historická a umelecká fotografia, VII. 2348
- Str. 14 Alegorický portrét cisára Leopolda I., www.webumenia.sk
- Str. 17 Pečať košického jezuitského kolégia na písomnosti vydanej rektorom kolégia v roku 1707, Archivum Archidioecesis Cassoviensis, fond Košické biskupstvo, oddelenie Religiosa, Jezuiti Košice
- Str. 19 Ratio educationis, www.wikipedia.org
- Str. 20 Zoznam poslucháčov Filozofickej a Právnickej fakulty Kráľovskej akadémie v Košiciach v akademickom roku 1799, Štátny archív v Košiciach, fond Kráľovská právnická akadémia 1783 – 1913
- Str. 22 Interiér knižnice Právnickej akadémie v rokoch 1903 – 1911, Východoslovenské múzeum v Košiciach, fond Historická a umelecká fotografia, V. 2115
- Str. 23 Budova Právnickej akadémie v rokoch 1938 – 1945, Východoslovenské múzeum v Košiciach, fond Historická a umelecká fotografia, VII. 3515
- Str. 25 Erb Žofie Bátorovej na priečelí kostola Najsvätejšej Trojice
- Str. 26 Kostol Najsvätejšej Trojice (bývalý univerzitný kostol) na grafike Eugena Króna z roku 1921, www.webumenia.sk
- Str. 27 Vysvedčenie študenta Františka Korponayho, absolventa prvého ročníka Filozofickej fakulty Kráľovskej akadémie v akademickom roku 1795 – 1796, Štátny archív v Košiciach, fond Kráľovská právnická akadémia 1783 – 1913
- Detail pečate Kráľovskej akadémie na vysvedčení z roku 1796, Štátny archív v Košiciach, fond Kráľovská právnická akadémia 1783 – 1913
- Str. 28 Typárium Kráľovskej (Právnickej) akadémie, pravdepodobne z 19. storočia, Východoslovenské múzeum v Košiciach, fond Cechy a remeslá, F 9569

LITERATÚRA

BIZOŇOVÁ, Monika. *Omnia ad maiorem Dei gloriam. Pôsobenie Spoločnosti Ježišovej na Spiši v 17. – 18. storočí*. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku; Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2018.

CAPROŠ, Iulia. *Students from Košice at foreign Universities before and during the Reformation Period in Town*. Kiel: Solivagus – Verlag, 2013.

ČIŽMÁR, Marián. Významné osobnosti z radov študentov Košickej univerzity. In: SEDLÁK, Peter (ed.). *340. výročie kráľovského potvrdenia Košickej univerzity*. Košice: Vydavateľstvo Michala Vaška; Teologický inštitút v Košiciach, 2000, s. 68 – 85.

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Kapitoly z dejín Pražské univerzity v letech 1622 – 1773*. Praha: Univerzita Karlova - Karolinum, 1992.

CHALUPECKÝ, Ivan. Zlatá bula Leopolda I. z roku 1660. In: SEDLÁK, Peter (ed.). *340. výročie kráľovského potvrdenia Košickej univerzity*. Košice: Vydavateľstvo Michala Vaška; Teologický inštitút v Košiciach, 2000, s. 26 – 30.

FARKAS, Róbert. *Kassai kath. főgymnasium története 1657 – 1895*. Kassa: Ries Lajos Könyv- és Könyomó-Intézet, 1895.

FEDORČÁK, Peter. Profesorský zbor Košickej univerzity. In: HIŠEM, Cyril – ELIÁŠ, Štefan – FEDORKOVÁ, Dáša (eds.). *350. výročie Košickej univerzity*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2007, s. 117 – 136.

FEDORČÁK, Peter. Continuity and University Tradition in Košice in the Period 1777 – 1922. In: *Studia Historyczne*, 2013, roč. 56, č. 4, s. 579 – 586.

FEDORČÁK, Peter. Jezuiti v Košiciach do roku 1657. In: ŠUTAJ, Štefan – DZURIKANINOVÁ, Nikoleta (eds.). *Štruktúry a fragmenty historického vývoja Košíc*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2014, s. 32 – 42.

FEDORČÁK, Peter. Jesuit Mission in Košice and Circumstances of the Foundation of the University of Košice. In: *Mesto a dejiny*, 2014, roč. 3, č. 1, s. 49 – 55.

FEDORČÁK, Peter. Benedikt Kisdy – náčrt biografického profilu. In: ŠUTAJ, Štefan (ed.). *Významné osobnosti politiky a kultúry v Košiciach (Sonda do života niektorých významných osobností Košíc)*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2017, s. 9 – 24.

FEDORČÁK, Peter. Obraz humanistu a pedagóga Leonarda Coxa vo svetovej historiografii. In: FEDORČÁK, Peter – FOGELOVÁ, Patrícia (eds.). *Cassovia Docta: Osobnosti vedy a školstva*. Košice: Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2018, s. 7 – 44.

GLOMSKI, Jacqueline. *Patronage and Humanist Literature in the Age of the Jagiellons*. Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press Incorporated, 2007.

GRENDLER, F. Paul. *Jesuit Schools and Universities in Europe, 1548 – 1773*. Leiden: Brill, 2018.

HIŠEM, Cyril. Teologická fakulta Košickej univerzity. In: HIŠEM, Cyril – ELIÁŠ, Štefan – FEDORKOVÁ, Dáša (eds.). *350. výročie Košickej univerzity*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2007, s. 137 – 152.

HIŠEM, Cyril. *Teologické vzdelávanie a výchova v Košiciach. Košická univerzita 1657*. Košice: Katolícka univerzita v Ružomberku, 2009.

HLAVAČKOVÁ, Miriam. *Kapitula pri Dóme sv. Martina - intelektuálne centrum Bratislavy v 15. storočí*. Bratislava: Pro Historia, 2008.

HUNČAGA, Gabriel. *Historické štúdie k dejinám dominikánov*. Bratislava: Centrum pre štúdium kresťanstva; Chronos, 2008.

KOLBIARZ CHMELINOVÁ, Katarína. Iluzívny oltár Erasma Schrötta z roku 1797 v kontexte mecenátu pojezuitských úprav univerzitného kostola Najsvätejšej Trojice v Košiciach. In: BEŇOVÁ, Katarína – KOLBIARZ CHMELINOVÁ, Katarína (eds.). *Mecenstvo umenia okolo roku 1800: k pamiatkam výtvarného umenia a architektúry z obdobia neskorého osvietenstva (nielen) na Slovensku*. Bratislava: Stimul, 2020, s. 110 – 151.

KOLLÁR, Pavol. Významné osobnosti profesorského zboru na Košickej univerzite a Kráľovskej akadémii. In: SEDLÁK, Peter (ed.). *340. výročie kráľovského potvrdenia Košickej univerzity*. Košice: Vydavateľstvo Michala Vaška; Teologický inštitút v Košiciach, 2000, s. 62 – 67.

KOLÁČEK, Josef. Ratio studiorum. In: LACH, Milan – MARINČÁK, Šimon (eds.). *Potvrdenie jezuitskej Košickej univerzity „Zlatou bulou“ Leopolda I. 350. výročie*. Košice: Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach, 2011, s. 43 – 56.

MIHALIK, Vilmos Béla. Im Dienst der katholischen Erneuerung. Das Priesterseminar Kisdianum in Kaschau von 1665 bis 1699. In: FATA, Márta – FORGÓ, András – HAUG – MORITZ, Gabriele – SCHINDLING, Anton (eds.). *Das Trienter Konzil und Seine Rezeption im Ungarn des 16. und 17. Jahrhunderts*. Münster: Aschendorff Verlag, 2019, s. 203 – 213.

MIKLEŠ, Ján – NOVACKÁ, Mária. *Ratio educationis 1777 a 1806*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988.

POTEMRA, Michal. Právnická akadémia v Košiciach v rokoch 1848 – 1922. In: *Slovenská archivistika*, 1973, roč. 8, č. 1, s. 57 – 87.

RUŽIČKA, Vladislav. *Školstvo na Slovensku v období neskorého feudalizmu*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1974.

RÜEGG, Walter (ed.). *A History of the University in Europe. Vol. II. Universities in Early Modern Europe (1500 – 1800)*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

SEDLÁK, Peter. Život a dielo biskupa Benedikta Kišdyho – zakladateľa Košickej univerzity. In: SEDLÁK, Peter (ed.). *340. výročie kráľovského potvrdenia Košickej univerzity*. Košice: Vydavateľstvo Michala Vaška; Teologický inštitút v Košiciach, 2000, s. 20 – 25.

SHORE, Paul. *Narratives of Adversity. Jesuits in the Eastern Peripheries of the Habsburg Realms (1640 – 1773)*. Budapest; New York: Central European University Press, 2012.

SHORE, Paul – TUSOR, Péter. Péter Pázmany: Cardinal, Archbishop of Esztergom, Primate of Hungary. In: *Journal of Jesuit Studies*, 2020, roč. 7, s. 526 – 544.

ŠIMONČIČ, Jozef – HOLOŠOVÁ, Alžbeta (eds.). *Dejiny Trnavskej univerzity 1635 – 1777*. Trnava: Vydavateľstvo Trnavskej univerzity, 2010.

ŠIMONČIČ, Jozef – ŠKOVIERA, Daniel. *Trnavská univerzita v dokumentoch (1635 – 1998)*. Bratislava: Typi Universitatis Tyrnaviensis; Veda, 2002.

ŠTEFÁNIK, Martin – LUKAČKA, Ján (eds.). *Lexikon stredovekých miest na Slovensku*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2010.

ŠTĚPÁN, Jan. Rektorské, regentské a konviktuální pečeti Olomoucké univerzity od konce 16. století do roku 1747. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Historica*, 2002, roč. 31, s. 121 – 126.

ZUBKO, Peter. Knižnica Košickej univerzity. In: SEDLÁK, Peter (ed.). *340. výročie kráľovského potvrdenia Košickej univerzity*. Košice: Vydavateľstvo Michala Vaška; Teologický inštitút v Košiciach, 2000, s. 86 – 96.

ZUBKO, Peter. Mariánska kongregácia pri Košickej univerzite (1687 – 1784). In: HIŠEM, Cyril – ELIÁŠ, Štefan – FEDORKOVÁ, Dáša (eds.). *350. výročie Košickej univerzity*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2007, s. 215 – 228.

**Universitas Cassoviensis
a tradícia univerzitného
vzdelávania v Košiciach
pred vznikom UPJŠ**

Autorka: Mgr. Mária Fedorčáková, PhD.

Katedra histórie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Vydavateľstvo ŠafárikPress

Rok vydania: 2021

Náklad: 300 ks

Rozsah strán: 32

Rozsah: 1,2 AH

Vydanie: prvé

Grafická úprava a tlač: Claudia Jutková, EQUILIBRIA, s. r. o.

ISBN 978-80-574-0016-5